

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет залізничного транспорту
ННЦГО
кафедра іноземних мов

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття другого (магістерського) рівня вищої освіти
на тему
Бінарна опозиція свій/чужий у творах С.Колріджа та В.Вордсворта

Виконала: студентка групи 201-ППТГ-Д22
спеціальності 035 Філологія
освітньої програми «Професійний переклад в
транспортній галузі»

Беліченко Анна Сергіївна

Керівник: к.ф.н., доцент Антонова В.Ф.

Рецензент: к.ф.н., доцент Пономаренко Н.В.

Харків – 2024

Український державний університет залізничного транспорту

ННЦГО

Кафедра іноземних мов

Другий (магістерський) освітній рівень

Спеціальність 035 Філологія

Освітня програма: Професійний переклад у транспортній галузі

Затверджено на засіданні кафедри іноземних мов

Протокол № 10 від 20.05.2024 р.

Завідувач кафедри

Нешко С.І.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Беліченко Анни Сергіївни

Тема роботи: *«Бінарна опозиція “свій / чужий” (на матеріалах творів С. Колріджа та В. Вордсворта)»*

Керівник роботи: *Антонова В.Ф., к.ф.н., доцент*

Строк подання студентом роботи: *10 січня 2025 року*

Дата видачі завдання: *20 травня 2024 року*

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної магістерської роботи	Строк виконання	Примітка
1	Вибір теми кваліфікаційної магістерської роботи, визначення мети і завдання. Обґрунтування актуальності теми.	10.05.2024	
2	Складання календарного плану роботи та його затвердження. Затвердження завдання на роботу.	20.05.2024	
3	Аналіз наукових джерел з теми дослідження.	до 10.09.2024	
4	Написання першого розділу роботи	до 30.09.2024	
5	Подання керівнику першого розділу на перевірку	до 05.10.2024	
6	Написання другого розділу роботи	до 31.10.2024	
7	Подання керівнику другого розділу на перевірку	до 05.11.2024	
8	Написання вступу, висновків і рекомендацій до роботи	до 15.11.2024	
9	Оформлення	до 30.11.2024	
10	Подання кваліфікаційної роботи керівнику на рецензування	до 05.12.2024	
11	Рецензування та перевірка на плагіат	до 10.12.2024	
12	Складання тексту виступу та презентації	до 05.01.2025	
13	Подання роботи ЕК (на кафедрі)	до 10.01.2025	
14	Захист роботи перед ЕК	16-18 січня 2025	

Студент

(підпис)

Беліченко А.С.

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

(підпис)

Антонова В.Ф.

(прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Бєліченко А.С.Бінарна опозиція свій/чужий у творах С. Колріджа та В. Вордсворта. Кваліфікаційна робота освітнього рівня «магістр». На правах рукопису. Спеціальність – 035 Філологія, спеціалізація - 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська. Харків, 2024

У кваліфікаційній роботі досліджується бінарна опозиція "свій/чужий" у творчості видатних представників англійського романтизму Семюела Тейлора Колріджа та Вільяма Вордсворта. Аналіз здійснено у контексті літературного, культурного та філософського осмислення цієї опозиції, з акцентом на її роль у відображенні світоглядних та естетичних концепцій романтичної епохи. У творах С. Колріджа опозиція "свій/чужий" проявляється через конфлікти з надприродними силами, що трансформують простір і загострюють внутрішню боротьбу. А Вордсворт акцентує увагу на контрасті гармонійної природи як "своєї" та відчуженого простору "чужого".

Ключові слова: бінарна опозиція, свій-чужий, романтизм, Колрідж, Вордсворт, психологізм.

ABSTRACT

Bielichenko A.S. The Binary Opposition "Own/Alien" in the Works of S. Coleridge and W. Wordsworth. Qualification work of the educational level "Master". As a manuscript. Speciality – 035 Philology, Specialization – 035.041 Germanic languages and literature (translation included), first language – English. Kharkiv, 2024.

This qualification work examines the binary opposition "own/alien" in the works of prominent English Romantic writers Samuel Taylor Coleridge and William Wordsworth. The analysis is carried out within the context of literary, cultural, and philosophical interpretation of this opposition, emphasizing its role in reflecting the worldview and aesthetic concepts of the Romantic era. In S. Coleridge's works, the "own/alien" opposition is realized through conflicts with supernatural forces,

transforming space and intensifying internal struggles. W. Wordsworth, on the other hand, focuses on the contrast between harmonious nature as "own" and the estranged "alien" space, reflecting the psychological changes of the characters.

Keywords: binary opposition, own-alien, romanticism, Coleridge, Wordsworth, psychologism.

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ	7
1.1. Поняття бінарної опозиції в літературознавстві.....	7
1.2. Опозиція «свій-чужий» як концепт у культурологічному та літературному контексті	12
1.3. Роль романтизму в акцентуванні теми «свій-чужий».....	18
Висновки до розділу 1	26
РОЗДІЛ 2. ВТІЛЕННЯ ОПОЗИЦІЇ «СВІЙ-ЧУЖИЙ»	28
2.1. Ідеї духовного та соціального відчуження у поемі «The Rime of the Ancient Mariner» С.Колріджа.....	28
2.2. Мотиви близькості та ізоляції у віршах Колріджа («Крістобель»)	36
2.3. Природа як простір для розкриття «свого» та «чужого» у поемі «Tintern Abbey» В.Вордсворта	44
2.4. Людина у протиставленні світу у віршах В.Вордсворта	50
Висновки до розділу 2.....	62
РОЗДІЛ 3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ТВОРІВ С. КОЛРІДЖА ТА В. ВОРДСВОРТА	63
3.1. Спільне та відмінне у трактуванні опозиції «свій-чужий».....	63
3.2. Вплив культурного та історичного контексту на втілення теми	66
3.3. Значення опозиції «свій-чужий» у світоглядних системах поетів	70
Висновки до розділу 3.....	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	80

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю осмислення фундаментальних понять, які формують світоглядну основу літературного процесу епохи романтизму. Бінарна опозиція «свій-чужий» є однією з ключових категорій, що пронизує різні аспекти людського існування, включаючи культурний, соціальний та психологічний виміри. У творчості С. Колріджа та В. Вордсворта, видатних представників англійського романтизму, ця опозиція набуває особливої значущості, оскільки відображає естетичні, філософські та моральні пошуки тогочасної епохи. Аналіз їхніх творів дозволяє простежити, як концепт «свого» і «чужого» втілюється через образи природи, людини та світу, сприяючи глибшому розумінню романтичної літератури.

Предметом дослідження є бінарна опозиція «свій-чужий» у творах С. Колріджа та В. Вордсворта.

Метою роботи є дослідження особливостей втілення опозиції «свій-чужий» у творчості С. Колріджа та В. Вордсворта з урахуванням їхнього філософського, естетичного та культурного контексту.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Розкрити поняття бінарної опозиції в літературознавстві.
2. Охарактеризувати опозицію «свій-чужий» у культурологічному та літературному контексті.
3. Проаналізувати втілення опозиції «свій-чужий» у творах С. Колріджа та В. Вордсворта.
4. Провести порівняльний аналіз трактування цієї опозиції у творчості обох поетів.

Новизна роботи полягає у вивченні специфіки втілення опозиції «свій-чужий» у творчості С.Колріджа та В.Вордсворта, зокрема в аспекті їхнього світоглядного осмислення цієї теми. У дослідженні пропонується

порівняльний підхід, що дає змогу виявити спільні риси та відмінності у трактуванні даної опозиції в контексті англійського романтизму.

Теоретичне значення дослідження полягає у доповненні літературознавчого аналізу концепту «свій-чужий» у романтичній поезії, що може бути використане для подальших досліджень у галузі літератури, культурології та філософії. Практична цінність роботи полягає у можливості застосування її результатів у навчальному процесі, а також у створенні літературознавчих матеріалів для поглибленого вивчення романтизму.

Для виконання дослідження використано такі **методи**: порівняльний аналіз, інтерпретація текстів, семіотичний та історико-літературний методи.

Емпіричну базу становить текстовий матеріал, що включає поетичні твори С. Колріджа («The Rime of the Ancient Mariner», «Christabel») та В. Вордсворта («Tintern Abbey» та інші вірші).

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 77 сторінок комп'ютерного набору, з яких основний текст – 71 сторінка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бандура О., Бандура Г. Теорія літератури в тезах, дефініціях, таблицях: Навчальний довідник. Київ, 2008. 127 с.
2. Білітюк Л.А. Жанр і зміст художнього твору як проблема Луцьк: Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки, 1998. 31с.
3. Беліченко А.С. Картина світу у творах С. Колріджа та В. Вордсворта // Тези 84-ї студентської наукової-технічної конференції / під ред. Каграманян А. О. Харків, 2024. С. 576.
4. Вальденфельс Б. Топографія Чужого: студії до феноменології Чужого: посібник з філософських дисциплін. Київ: ППС–2002, 2004. 206 с.
5. Вільям Вордсворт. Повні тексти творів. URL: https://www.ukrlib.com.ua/world/author.php?id=165#google_vignette (дата звернення: 04.01.2025)
6. Волинський П. К. Основи теорії літератури. Київ: Наукова думка, 1967. 365 с.
7. Гаврилюк, І. Опозиція “свій – чужий” як об’єкт міждисциплінарних досліджень. Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія філологічна, 2015. Вип. 56, с. 65–68
8. Галич О. А., Назарець В. М., Васильєв Є. М. Загальне літературознавство. Рівне, 1997. 544 с.
9. Галич О. Теорія літератури: Підручник. Київ: Либідь, 2001. 488 с.
10. Грабович Г. Функції жанру і стилю у становленні української літератури. До історії української літератури: Дослідження, есе, полеміка. Київ: Основи, 1997. 604 с.
11. Гуляк А., Хропко П. Жанрова специфіка літературного твору. Київ, 1994. 38 с.

- 12.Зайченко О. В. Поняття "концепт", його загальна характеристика. *Наукові записки Національного університету Острозька академія*. Серія філологічна. Острог, 2012. Вип. 24. С. 78-81.
- 13.Іванишин В. Нариси з теорії літератури: навчальний посібник. Київ: Академія, 2010. 253 с.
- 14.Колосок Т. Культурна ідентичність як сприйняття чужого. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 12. С. 33–38.
- 15.Колрідж Семюел Тейлор. Зарубіжні письменники. Енциклопедичний довідник у 2 т. За ред. Н. Михальської та Б. Щавурського. Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2005. Т. 1 : А–К. С. 777.
- 16.Кононенко В. І. Концептологія в лінгвістичному аспекті. *Мовознавство*. 2006. № 2/3. С. 111–117.
- 17.Коцюба, З. Г. Своє – чуже vs добро – зло: Взаємозв'язки опозицій у побутовій свідомості носіїв слов'янських, германських і романських мов (на матеріалі паремій). *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*, 2009. № 98(85), С. 44–49.
- 18.Кочерган М. П. Загальне мовознавство. 2-ге вид., випр. і доп. Київ : Академія, 2006. 464 с.
- 19.Кузнецова Т. В. Концепт «свій – чужий» у лінгвокультурологічних дефініціях: *Вісник Сумського державного університету*. Сер. «Філологія». 2007. Вип. 2. С. 37–40.
- 20.Куценко Д. М. Поняття «концепт» у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень мові. Концепт як спосіб відображення світу в мові. Сучасні філологічні дослідження навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації : зб.наук. пр. Житомир, 2017. С. 61–67.
- 21.Лексикон загального та порівняльного літературознавства. Чернівці: Золоті литаври, 2001. 636 с.

- 22.Лінгвокультура та переклад : моногр. О. П. Матузкова. Одеса : Видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2022. 226 с.
- 23.Літературознавча енциклопедія: у 2 т.; авт.-укл. Ю. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007.
- 24.Літературознавчий словник-довідник. Київ: ВЦ Академія, 1997. 752 с.
- 25.Лозова Н. Г. «Когнітема – когнітивний простір», «когнітосема – когнітивно-семасіологічний простір»: диференціація понять Термінологічний вісник : зб. наук. пр. Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ, 2013. Вип. 2(1). С. 135-138.
- 26.Мялковська, Л. М. Поняття "концепт" в сучасній лінгвостилістиці. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки*. Луцьк, 2008. № 10 : Філологічні науки : Мовознавство. С. 88-92.
- 27.Мовчан Л. Когнітивна лінгвістика: принципи аналізу мовного матеріалу. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: Філологічні науки. Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2013. № 1 (250). С. 75-78.
- 28.Моклиця М. В. Основи літературознавства. Посібник для студентів. Тернопіль: Підручники і посібники, 2002. 192 с.
- 29.Ненько Н. С. Диференціація сутностей поняття/концепт у лінгвістичній науці. Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації : зб. наук. пр. Житомир, 2017. С. 91–94.
- 30.Новий тлумачний словник української мови. Т. 3. Київ: Вид-во «Аконіт», 2004.
- 31.Парій Є. В. Поняття концептуалізації та типологія концептів у сучасній когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія"*. Серія філологічна. Острог, 2014. Вип. 45. С. 339-340.

- 32.Присяжнюк Л. Ф. Когнітивний підхід до аналізу тексту (на матеріалі порівнянь у романах Г. Гріна). *Вісник Житомирського педагогічного університету*. Житомир. 2004. Випуск 16. С. 126-129.
- 33.Саламатіна О. Лінгвокогнітивний аспект картини світу. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету*. Серія : філологічні науки. 2009. № 81 (4). С. 16–19.
- 34.Селіванова О. О. Опозиція свій – чужий в етносвідомості. *Мовознавство*. 2005. № 1. С. 26-34.
- 35.Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. Полтава : Довкілля., 2006. 716 с.
- 36.Скорина Л.В. Аналіз художнього твору : навчальний посібник для студентів гуманітарних спеціальностей (філологія, літературна творчість, журналістика). Тернопіль : Навчальна книга. Богдан, 2013. 424 с.
- 37.Слухай Н. Когнітологія та концептологія в лінгвістичному висвітленні : навч. посіб. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2011. 367 с.
- 38.Сухомлинов О. Бінарна опозиція «Свій» – «Чужий» як спосіб світосприйняття *Zeszyt naukowy prac ukrainoznawczych*.nr 2. Gorzów Wielkopolski, 2018. С.9-18.
- 39.Чернишенко І. Методи дослідження концептів у когнітивній лінгвістиці. *Наукові записки*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград, 2008. Вип. 75. С. 109–115.
- 40.Чистяк Д.О. Дослідження художнього концепту в лінгвопоетичній перспективі. *Науковий вісник ДДГТУ імені І. Франка*. Серія«Філологічні науки». Мовознавство. 2016. № 5. Т. 2. С. 157–159.
- 41.Шостак О. «Опозиція «Свій – Чужий» у сприйнятті національної ідентичності корінних жителів Північної Америки. *Вісник Національного авіаційного університету*. Серія: Філософія.

- Культурологія: Збірник наукових праць. Вип. 1 (25). Київ: НАУ, 2017. С.137-143.
- 42.Шума, Л. Фольклористична візія антиномії «свій – чужий» у контексті сучасних гуманітарних досліджень. Міфологія і Фольклор, 2016. №3–4(19), С. 61–66.
- 43.Щербина С. М., Гоца Н. М. Онтологічна сутність бінарних концептів та основні підходи до їх вивчення у сучасній лінгвоконцептології. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія.* 2014. № 13. С. 157–160.
- 44.Яшенкова О. В. Взаємовідношення мови, комунікації та культури в діловій сфері. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2002. С. 263–270.
- 45.Bartmiński J. *Opozycjaswójobcyaproblemjęzykowegoobrazu świata / JerzyBartmiński. Etnolingwistyka. T. 19. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2007. S. 35–59.*
- 46.Coleridge S. T. Poems. London : David Campbell Publishers Ltd., 1999. LXI, 589 p.
- 47.Coleridge S. T. 2004: The Rime of the Ancient Mariner. Poems. M., P.42–108.
- 48.Fauconnier G. Mental Spaces: Aspects of Meaning, Construction in Natural Language. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 190 p.
- 49.Fiut A. Spotkania z Innymi. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2006. 268 s.
- 50.Fotkewick. Spotkania z Innymi. Kraków : Wydawnictwo Literackie, 2020. 200 s.
- 51.Głazewska E. Inny/obcy jako uosobienie diabła. Kultura i Historia. 2017. Nr 32. S. 132–145.
- 52.Jackendoff R. Semantics and Cognition. Cambridge (Mass.): MIT Press, 1993. 283 p.

- 53.Kosek I. Kilka uwag o opozycji swój-obcy i jej wartościowaniu we frazeologii. *Swojskość i obcość. O kategorii tożsamości w piśmiennictwie polskim na przełomie wieków*. Olsztyn, 2004. S. 178–193.
- 54.Langacker R. W. Introduction to Concept, Image, and Symbol. *Cognitive linguistics : basic readings*. Berlin, New-York : Mouton de Gruyter, 2006. V. 34. P. 29-67.
- 55.Rosch E.H. Cognitive representation of semantic categories. *Journal of Experimental Psychology*. 1975. Vol. 104. Pp. 192–233.
- 56.Rothwell J.D. Telling It Like It Isn't: Language Misuse and Malpractice. Englewood Cliffs : Prentice Hall, 1982. 342 p.
- 57.Talmy L. Toward a Cognitive Semantics. Cambridge, MA: MIT Press, 2000. 566 p.
- 58.Uljasz St. O literaturze Kresów i pograniczu kultur. Rzeszów : Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2001. 218 s.
- 59.William Wordsworth. Tintern Abbey. URL: <https://www.sjsu.edu/people/cynthia.rostankowski/courses/HUM177AF15/177A%20Reader%20Lecture%2003%20Poetry%20pdf.pdf>(дата звернення: 04.01.2025)